

No. IV. De lösa jordarternas läge och ordningsföljd /

Erdmann, Edvard,

KoB Skolpl. Geologi, monterad C.8

N° IV. DE LÖSA JORDARTERNAS LÄGE OCH ORDNINGSFÖLJD.

Fig. 1. Genomsnitt af en trakt inom Sveriges mellersta och södra landskap, eller inom de delar af landet i allmänhet, der höjden öfver hafvet ej öfverstiger 400 å 500 fot.

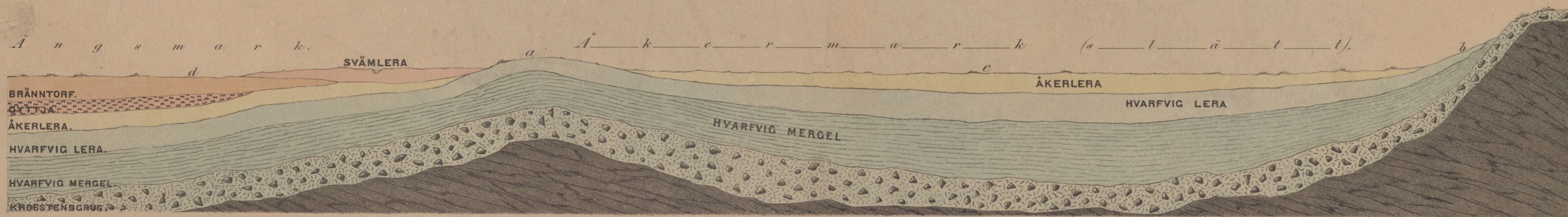

Fig. 2. Genomsnitt af en lerslutt och ång inom Sveriges mellersta och en del af dess södra landskap.

Närmast på den fasta berggrunden ligger krostensgruset. Deruppå hvilar den i tydliga skikt eller hvar bildade hvarfviga mergeln (glacialmergel), stundom underlagrad af glacialsand (se fig. 1). — Derföret hvarfvig lera (glaciallera) och åkerlera. — Åkerleran är den leran, som allmänast ligger i dagen och hvar af åkerjorden på de flesta trakter består. På lägre belägna och sänka marker är den i sina nedre delar stundom utbildad som s. k. svartlera. — I närheten af rullstensåsar (se å fig. 1) utbreda sig ofta stora s. k. sandhedar af mosand. Torf, gytta och svåmlera eller svåmsand äro alla yngre än åkerleran och mosanden. — Hvarfvig mergel är särdeles utmärkt såsom jordförbättringsmedel på kalkfattig jord. — Man åtkommer den lättast i backsluttningar och vid små ur marken uppstickande lerkullar till exempel vid a och b; midtpå stora fält och ångar, t. ex. vid c och d, ligger den djupast.

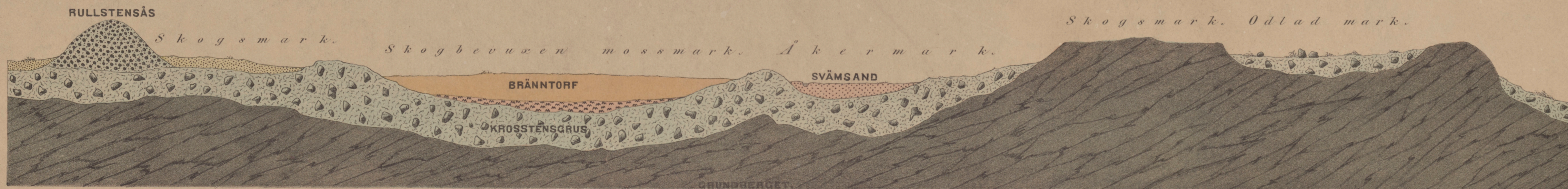

Fig. 3. Genomsnitt utvisande de lösa jordarternas förekomst inom landets högre belägna (mera än 500 fot öfver hafvet) delar, t. ex. i Vestergötland, Småland, Dalarne och Norrland. Leror saknas ofta alldeles, och till åker måste således krostensgruset och sand användas. — Deremot finnas stora, dels skogbevuxna dels odlade mossmarker. — Krostensgruset är inom vissa trakter af Vestergötland, äfvensom i Norra Upland kalkhaltigt.

Fig. 4. Genomsnitt af lagren i ett mergeltag i södra Skåne. I Skåne förekommer en stenblandad och grusig lera, s. k. krostenslera, som motsvarar del af rikta landets vanliga krostensgrus. — Den är oftast i nedre delen kalkhaltig, och användes då, tillika med den underliggande, kalkiga sanden eller åliallsanden till åkerjordens mergeltag.

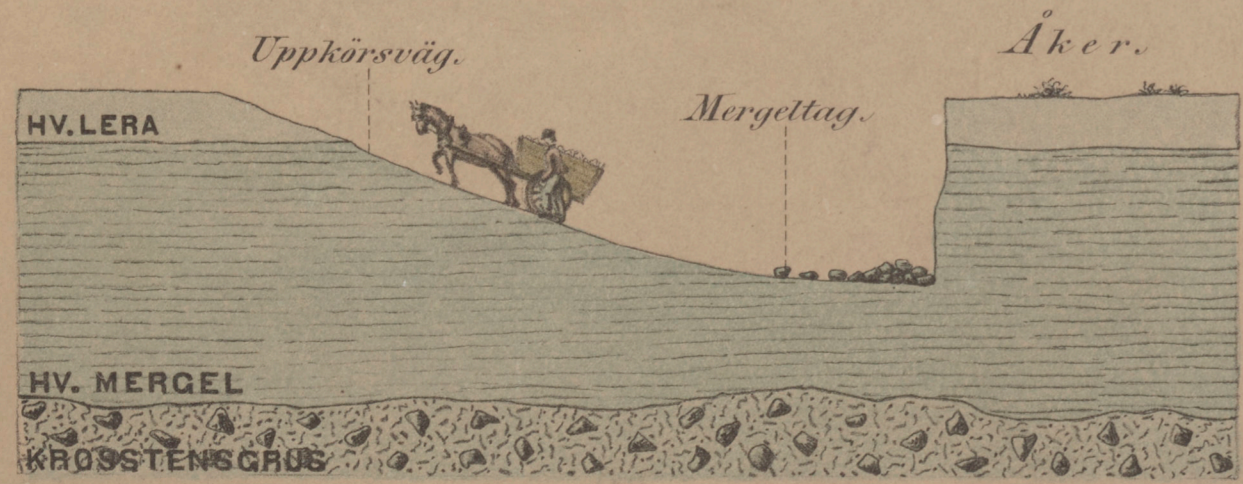

Fig. 5. Genomsnitt af ett mergeltag på slätta marken.

Mergeltagen grävas 10—20 fot i fyrkant och efter behof 6—12 fot djupa, samt hafva på ena sidan en långsluttande uppkärsväg. — Kan man ej på annat sätt blifva af med vattnet, som deri möjligen skulle samla sig under arbetet, så måste det uppkärfas genom pumpning.

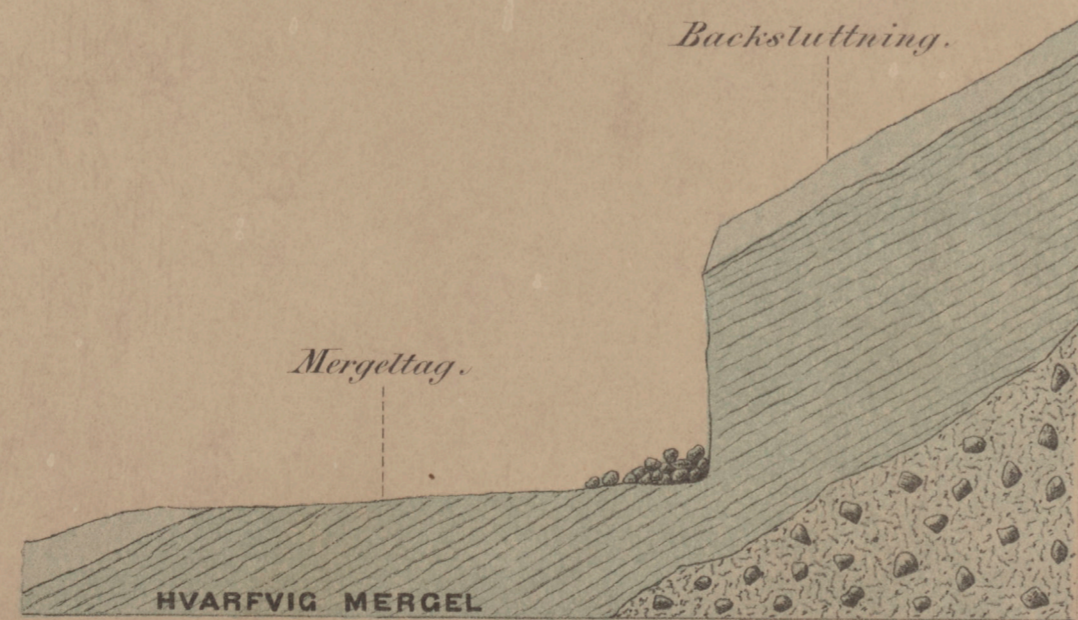

Fig. 6. Genomsnitt af ett mergeltag i en backsluttning.

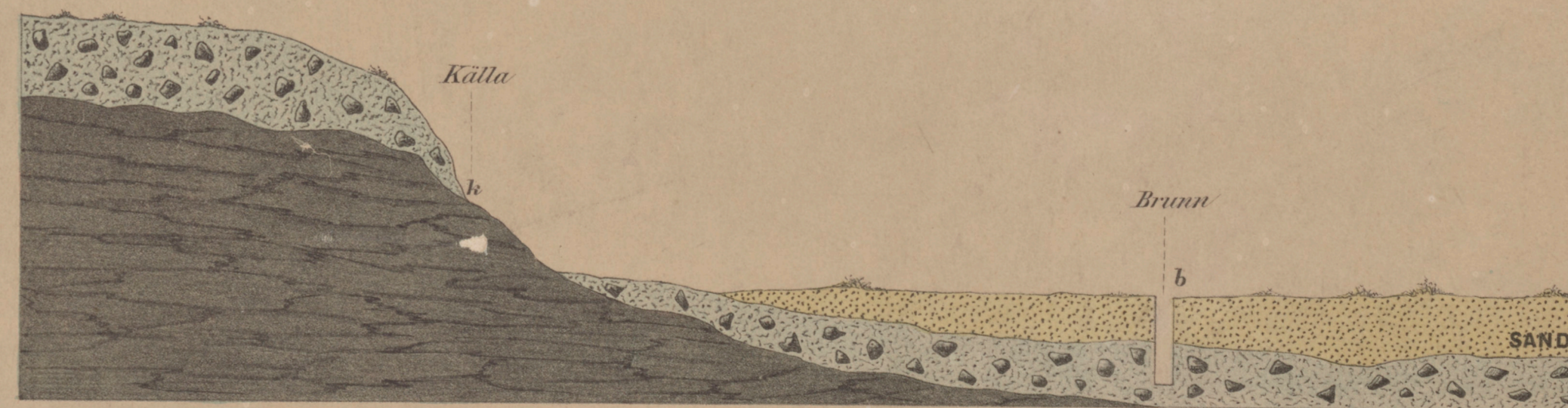

Fig. 7. Genomsnitt utvisande uppkomsten af källor.

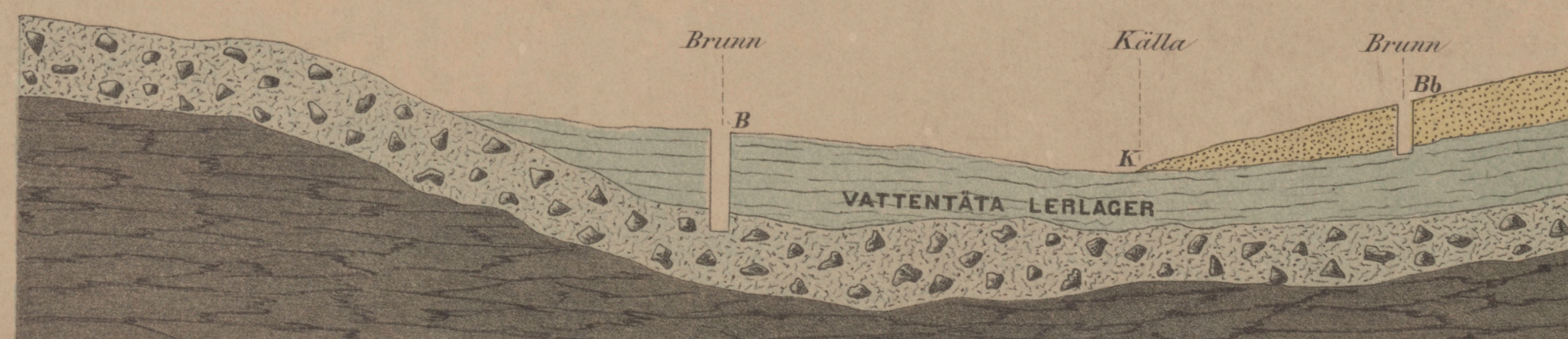

Fig. 8. Genomsnitt utvisande uppkomsten af källor.

Vid k å fig. 7 framkommer en källa af det vatten, som genomträngt gruslaget och sedan följt bergytan; vid b åter skulle man behöfva gräfa en ganska djup brunn innan man erhöle vatten, emedan sanden är porös och genomsläpande. — Af samma orsak skulle man vid Bb å fig. 8 ej erhålla vatten förr än under sanden liggande lerlager kalkades. Vid K framkommer en källa men vid B fördrades en brunn, som gick ned till det under leran liggande vattenförande gruset.

4.

HÖGRE ALLM. LÄROVERKET
FÖR GÖSSAR Å NORRMALM
(Norra Län)
Geografiska Institutionen

66 a

4.

© 2018/15 Sveolp. Geologi, makt. C. 8 [22525205]